

A mese mint az egyik leghatékonyabb nevelési eszköz

A szerző ugyan pedagógus (aki a tanárképzés során pszichológiát és fejlődéslélektant is tanult), de gyerekekkel hivatásszerűen nem foglalkozik, felnőtteket oktat. A Waldorf-pedagógiát (és abban a mese különleges szerepét) tanulmányozva fedezte fel magában a meseköltés képességét, s éli meg azóta a saját gyermekeivel a mesék varázsát, gyógyító hatását. Tapasztalatait a szakirodalomból merített tudással ötvözve született ez a tanulmány, melyben azt mutatja be, miben tudja segíteni a mese a gyermek fejlődését, személyisége kibontakozását, identitásának alakulását. A tanulmány célja egyrészt annak a tudatosítása, hogy a mese nem a gyermekkor haszontalan időtöltése, hanem még a felnőttek számára is jelentős lelki és szocializációs „segédeszköz”, másrészt útmutatás nyújtása annak érdekében, hogy a gyermekeink számára a lehető legmegfelelőbb meséket a lehető legjobb módon mesélhessük.

A mesék [1] szerepe az ember(iség) életében

Manapság, ha a „mese” szót halljuk, a gyerekek jutnak az eszünkbe. Pedig a mese évszázadokon keresztül a felnőtteknek is lelki gyógyszere volt. Az ének, a zene, a tánc, a kézműves (nép)művészeti tevékenység és a mese egyfajta mentálhigiénés funkciót töltöttek be: segítették az őseinket abban, hogy a bennük felgyült feszültséget levezessék, hogy a mindennapi problémák fölé kerülhessenek. Az előbbieket közvetlen módon, a mese pedig közvetve, az azonosulás útján tudta betölteni ezt a feszültségoldó szerepet. Ily módon a mese nemcsak „elvarázsolta” az embert: útmutatást is adott a világban való eligazodáshoz, segítséget nyújtott, stratégiát adhatott a különböző élethelyzetek okozta nehézségek leküzdésére.[2]

A mesék nemcsak az egyes embert, hanem a közösséget is erősítették. Hiszen minden népnek (és minden közösségnek, de még családnak is) megvannak a maga meséi és mítoszai, amelyek az együvé tartozást, a közös eredetet, a közös sorsot, a közös világregdet közvetítik a közösség tagjai felé. Ez egyben rámutat a mese szocializációs funkciójára is: a mesék (és a vallásos történetek) által észrevétlenül vált az ember sajátjává a közösségi identitás, a közösség gondolkodásmódja, értékei, a társadalmi együttélés szabályai – a gyerekek a meséken felnőve észrevétlenül sajátították el mindezt.

A mesélés maga is közösségi esemény volt: a közönség a mesemondó köré gyűlve hallgatta a mesét. A mesemondók a közösség megbecsült tagjai voltak, akiknek tudása nemcsak abban rejlett, hogy birtokában voltak e közös szellemi

kincsnek, hanem abban is, hogy tehetségük volt a mesélésre, arra, hogy a mesét a mindenkori hallgatósághoz igazítsák.

Mesék a család életében

A mesélésnek ezt az intimitását teremthetjük meg családi körben is, amikor a gyermekeinknek mesét mondunk (és lehetőleg nem olvasunk, hanem fejből mesélünk). Minden mesét mondó szülő átéli, hogyan lassul és csendesedik le ilyenkor a világ, s teremődik meg az a közös lelki burok, amely a mesélőt és a mesehallgatót összeköti. A családi mesélések a szülő és a gyermek kapcsolatának a fontos építőkövei.

Mesék a gyerek életében

Az a gyerek, aki meséken nő fel, lelki gazdagságot és magabiztosságot kap útravalóul. S ebben nemcsak az esti meséknek van szerepe, hiszen mesélni egész nap lehet. Mi, okos felnőttek azt gondoljuk, hogy a gyereket akkor segítjük a világ megértésében, ha mindent pontosan elmagyarázunk neki. Meg vagyunk győződve arról, hogy a gyerek ezt igényli, hiszen folyton kérdez, és a miérékre kíváncsi. Eszünkbe sem jut, hogy a mindennapokat is mesével szőjük át, pedig kb. 7 éves koráig a gyermek nem sokat tud kezdeni a természettudományos ismeretekkel. Szeretné otthon érezni magát ebben a rejtélyekkel teli világban, s ehhez arra van szüksége, hogy bizalmas, szeretetteljes viszonyt tudjon kialakítani a természettel, a természeti lényekkel, jelenségekkel. Ebben pedig nem a meteorológiai és biológiai alapismeretek nyújtanak számára támogatást, hanem a mesék. A mesék Vihar apóról és Szél úrfiról, a mesék arról, miről beszélgetnek a madarak, hogyan festi be a Nap az eget, itatja meg az eső a fákat és virágokat... [3]

Mesélni tehát egész nap és az egész gyerek- és ifjúkor alatt lehet. Ahogy nő és változik a gyerek, úgy változnak a neki lelki táplálékul szolgáló mesék is.

Mesés gyerekkor avagy „mesekor” [4] (3/4/5–8 éves kor)

A „mesekorba” 3/4/5 évesen lép a gyerek. (A pontos életkor nagyon egyénfüggő.) Igénye van már a világ polaritásának (jó és rossz egyidejű jelenlétének) a megélésére, amire a mesék kitűnő lehetőséget kínálnak. Ekkorra alakul ki benne a mesehallgatásra jellemző sajátos viselkedésmód, amit kettős tudatnak nevezünk (ezt éli meg a felnőtt is, amikor egy szépirodalmi művet olvas vagy színházi előadást néz): két tudatszinten mozog, vagyis úgy tudja beleélni magát a mesébe, hogy közben nem veszíti el kapcsolatát a valósággal. A „mesekorban” lévő gyerek – ezzel a kettős tudattal – feltétlenül hisz a csodákban. Kb. 8 éves korától

viszont már csak azt tudja képzeletébe befogadni, amit hitelesnek vél, s ezzel a mesék korszaka lezárul.

A kettős tudat feszültség-hordozó, feszültségteremtő és feszültségvezető is egyben. A mesehallgatás a gyerektől passzivitást követel, s e „tétlenség” feszültsége is hozzájárul képzelete megmozgatásához.

A mesék minden „hozzávalója”, története a gyerekre van szabva: [5]

- A gyerekek játékában is megfigyelhető, hogy a képzeletük segítségével bármilyen egyszerű tárgyat a játék céljának megfelelően tudnak átváltoztatni (s lesz például a székéből paripa), és ők maguk is gyakran változnak át állattá, tündérré, lovaggá stb. Így aztán a mesében is természetes a számukra, ha egy mesehős átváltozik, pl. a rút békából gyönyörű királyfivá válik.
- A gyerekek még nem képesek pontos, összetett viszonyításokra. Abszolút tulajdonságokban gondolkodnak, és csak a szélsőségek jelentik az összehasonlítási alapot. Ezért aztán kedvelik a mesékben is megjelenő szélsőségeket (pl. égig érő fa) és ellentéteket (pl. a rút banya és a szép királylány), az egyszerű jellemű – vagy jó vagy rossz – mesehősöket.
- A mesék tele vannak ismétléssel. Minden mese úgy kezdődik, hogy „egyszer volt, hol nem volt”, s általában úgy végződik, hogy „és ma is élnek, ha még meg nem haltak”. A randa vénasszonyt „Adjon Isten, öreganyám!” felkiáltással köszönti a főhős, mire az azt válaszolja: „Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál”. A kiskakas újból és újból azt kukorékolja: „Kukurikú, török császár, add vissza a gyémánt félkrajcáromat!” De nemcsak a szavak, a tettek is ismétlődnek egy-egy mesén belül, illetve általában a mesékben: pl. három testvér próbál sorra szerencsét, mindegyiknek ugyanazokat a próbákat kell kiállnia, s végül a legkisebb az, aki célba jut.
- Ezek az ismétlések egyrészt dramatikai jelentőségűek: fenntartják a folyamatos figyelmet, s ezáltal nem engedik megszakadni a képzelet fonalát. Másrészt a várakozás feszültségét, majd a várt fordulat bekövetkeztével a feszültség oldódását és a beteljesülés örömet nyújtják. A biztonságnak ez az élménye, amely a ráismerésből fakad, a mesén túlmutatva is erősíti a gyerek biztonságérzetét.
- A gyerek nap mint nap megéli, hogy ő még kicsi, és ezért sok mindent nem tehet meg (mert veszélyes), amit pedig szeretne. Jó érzés elképzelni, hogy veszélybe kerül, majd megmenekül, s a veszélybe kerülő, majd megmenekülő mesehősök is ezt a jó érzést táplálják.
- A felnőttek is szeretnek arról képzelődni, hogy erősek, bátrak és fontos emberek. Egy kicsi gyerek számára, aki a felnőttekre van utalva, még nagyobb jelentősége van ezeknek a kompenzáló képzeteknek, amelyeket a mesékből is megkap akkor, amikor a szegény ember fiából lesz király vagy a mostohatestvérből királylány.

- Az óvodás korú gyerek még hisz a gondolat mindenhatóságában, ezért mozog olyan otthonosan a mesék világában, ahol minden megtörténhet.[6]

A mese legnagyobb jelentősége mégis abban rejlik, hogy a gyerek számára a mesehősökkel való azonosulás számtalan lehetőségét kínálja.

Nagy tévedés a mesét pusztán fikciónak tekinteni, még akkor is, ha felnőtt korunkra sajnos sokan elveszítjük azt a képességünket, hogy a mesét „meg tudjuk élni”. A mese a maga szimbolikus nyelvén a valós életről szól. Az a mesei alaphelyzet, hogy egy idilli állapot megszűnik, s a főhősnek útnak kell indulnia, hogy különböző próbákat kiállva, segítők támogatásával az idilli állapotot újra megteremtse, a gyermek életére levetítve a védettségéből, az anyai-családi burokból a világba való kilépést szimbolizálhatja, a felnőtt számára a lelki (vagy betegség esetén a testi) egyensúly felbomlását, majd küzdelmes visszaállítását. De mindenképpen utat mutat. Külön szakirodalma van annak, hogyan hatnak a mesék tudattalanunkra, mely mesei történet, mesehős, mesemotívum milyen szimbolikus jelentőséggel bír.[7] A gyerekeknek azonban nincs szükségük a mesék tudatos értelmezésére – ellenkezőleg, ez kifejezetten káros a számukra.[8] A gyerekeknél a mese még természetes módon képes kifejteni hatását, melynek alapja, hogy a gyerek valamelyik mesehőssel (vagy akár egy mesebeli tárggyal, egy természeti lényel) azonosulva ismer rá önmagára, s tudja a mese hallgatása során újra és újra megélni a helyzetét. Ezáltal talál vigaszt, megerősítést, megértést, s kapja meg esetleg az útmutatást a helyzet kezeléséhez.

Nagyon fontos, hogy a mesének ez az azonosulás általi „gyógyító” hatása csak a „jó” meséknél működik. Éppen amiatt, hogy a felnőttek (beleértve a székelyek egy részét is) nem feltétlenül értik a mesének ezt a szimbolikus nyelvét, túl félelmetesnek találva átírják, túl elvontnak találva feldolgozzák, túl hosszúnak találva lerövidítik a meséket, amelyek emiatt elvesztik varázserejüket. Lehetetlen vállalkozás listát adni a „jó” és a „rossz” mesékről, illetve mesekönyvekről. Biztos fogódzó lehet, ha visszaemlékezünk arra, mi magunk mely meséket szerettük gyerekkorunkban, s ezeket a meséket vesszük elő a maguk teljességében, tehát pl. nem olyan mesekönyvből mesélve, amely a mesékből lényegében csak a tanulságot tartalmazza (a rövid szövegeket annál több képpel ellensúlyozva). Az általunk nem ismert meséknél az lehet a fő szempont, hogy valóban mesék legyenek, amelyekben nem egyértelmű a tanulság, amelyekben nincs közvetlen oktató szándék.

A gyerekek nem véletlenül kérik bizonyos korszakokban estéről estére ugyanazt a mesét. Abban az élethelyzetükben, amelyben épp vannak, azokkal a szorongásokkal, problémákkal, amelyekkel épp küzdenek, a kért mesére van szükségük.[9] Ez minden szülő számára megnyugtató lehet. Mert sem arra nincs szükség, hogy analizálni tudjuk gyermekünket, s mi magunk válasszuk ki az éppen neki való mesét, sem arra, hogy a gyerek által választott mesét analizálva állapítsuk meg, milyen kapaszkodót talál benne a gyermekünk. A szülőnek csupán annyit

„kötelessége” van, hogy meséljen, az ismétlés kérését a gyerek már maga intézi – a hatásról pedig a mese gondoskodik. (Itt kell megjegyeznünk, hogy a mesélés által teremtett intim helyzet, a gyerek esetleges belekérdezései, a mesélés előtti és utáni beszélgetések sokat segítenek a szülőnek abban, hogy a gyermekéhez közelebb kerüljön, a gondolatait jobban megértse.)

A mese önmagában is hat, nincs szükség „dramatizálásra”. A „dráma” a gyerek képzeletében játszódik le, s ehhez éppen a csendes, nyugodt, egyszerű mesemondás segíti hozzá a legjobban. A szülőnek nem kell tehát színészi képességekkel rendelkeznie. Mesemondás közben egyetlen fontos dolga, hogy a hallgatóságára figyeljen, mert így észrevétlenül is igazodik a gyerek visszajelzéseihez (feszülten figyel vagy éppen lankad a figyelme, különös érdeklődéssel vagy félve hallgatja a mese adott részét stb.). Ez a figyelem a fejből mesélésnél szinte önmagától működik, és a mesélő is szabadabb ilyenkor, ezért szerencsésebb, ha a mesét nem könyvből olvassuk. (Természetesen a lényeg az, hogy meséljünk. Ha a szülő memóriája véges, vagy a gyerek ragaszkodik ahhoz, hogy a mese mindig szó szerint ugyanúgy hangozzon el, lehet, hogy épp azzal ártanánk, ha fejből mesélnénk.)

Feltűnő lehet, hogy mindig szülő-gyerek relációban beszélünk a mesélésről, hiszen a szülőn kívül mások, pl. nagyszülők, óvónők, bébiszitter is mesélhetnek a gyerekeknek. Az eddig leírtakból kiderül, hogy a gyerek a mesehallgatással – az azonosulás révén – egyfajta öngyógyítást végez. Erre többek között azért van szüksége, mert a felnőttek „mindenhatósága” félelmetes lehet számára. Ugyanakkor szorongással töltheti el, hogy a felnőttek okozta félelmekért képzeletben elégtételt vesz. A felnőttek közül a szülőnek kiemelt szerepe van a gyerek életében, feltehetőleg a legtöbb ilyen irányú félelme és ennek képzeletbeli „megtorlása” is a szülőhöz kötődik. Ezért aztán megnyugtató számára, ha az elégtételt nyújtó meséket (amelyekben a legkisebb fiú legyőzi az óriást, a kiskakas győzedelmeskedik a teljhatalmú császár felett) a szülő meséli, mert ezzel azt üzeni a gyerekeknek, hogy ezek természetes gondolatok, melyeket szülőként elfogad, sőt támogat.

Összefoglalva tehát, a jó mesélő (aki általában a szülő) lehetőleg „jó” mesét mesél (lehetőleg fejből) egy intim légkörben, természetes hanghordozással, egyszerűen, miközben ráhangolódik a hallgatóságára. A jó mesélő megpróbálja elkerülni azokat a hibákat, amelyek megtörik a mese varázsát:

- A mesékben megjelenő félelmetes dolgoknak, jeleneteknek, a „szörnyűségeknek” fontos szerepük van. A gyerekekben félelmet keltenek, de az önmaguk számára még kezelhető félelmet, ami a rossz megsemmisülésekor feloldódik. A „szörnyűségeket” tehát nem hagyhatjuk ki a meséből, ugyanakkor nincs szükség arra, hogy a képszerű ábrázolás helyett minél részletesebb, naturalista módon írjuk le azokat, vagy hanghordozásunkkal külön kiemeljük félelmetességüket – ezzel túlzott félelmet keltünk a gyerekekben, amellyel ráadásul a mese természetes (gyógy)hatását is leblokkoljuk.

- A gyerek általában nem tudja, illetve nem tudatosan tudja, hogy egy-egy mese miért oly fontos a számára. Ha vannak is erről gondolatai, azok legfőképpen titkai közé tartoznak. Ha ezeket a mélyen rejtett gondolatokat a szülő feltárja, megfejtí és gyermekével megosztja, félelmetessé (még félelmetesebbé) válik gyermeke számára. Ha a szülő megmagyarázza, mi a párhuzam a mese és a gyerek élete között, tudatosítja s ezzel varázstalanítja (egyben hatástalanítja) a mesét, s elveszi gyermekétől az önálló értelmezés lehetőségét is.
- A gyermek a már említett kettős tudatban hallgatja a mesét. Úgy képes beleélni magát a történetbe, hinni a csodákban, hogy közben tudja, hogy most nem a való életről hall – ugyanakkor képes a hallottakat a valós életre „értelmezni”. Ez a mese varázsa. Nehéz megválaszolni az olyan kérdéseket, mint „de ugye boszorkányok csak a mesében vannak?“, mégis érdemes kitérő választ adni, és hagyni, hogy a gyerek válaszolja meg önmagának (nem feltétlenül hangosan kimondva) ezeket a kérdéseket, hiszen jól tudja a választ. Az pedig sokkal árnyaltabb annál, mint hogy „persze, ne félj, boszorkányok csak a mesében vannak”.

Mesék a „mesekor” előtt (0–4 éves kor)

A mesélést – kis túlzással – már az anyaméhben el lehet kezdeni. Természetesen kb. 2 éves korig a mesének nem annyira a tartalma fogja meg a gyereket, mint inkább a ritmusa, dallama – és a mesélésnek már említett intimitása.[10]

3/4/5 éves kor előtt még nem alakul ki a gyerekekben az ún. kettős tudat, amellyel a mesét egyfajta távolságtartással tudja hallgatni. Ezért a boszorkányokról és egyéb, a „rosszat” megjelenítő, ijesztő dolgokról szóló mesék félelmet keltenek benne. Később az ad neki biztonságot, ha a mesék által a világban meglévő rosszat is megélheti, addig pedig biztonságérzetét az erősíti – a mesékben is ezt a megerősítést keresi –, hogy a világ jó.

A 2–4 éves kisgyerek szívesen hallgatja azokat a mindennapi történésekről szóló meséket, amelyekben magára, illetve a környezetére ismer. Nem kell ahhoz mesekönyv, hogy egy hozzá hasonló kisgyerekről meséljük el részletesen, akár párbeszédekkel is tarkítva ugyanazt, ami aznap vele történt, vagy járjuk be a mese során az őt körülvevő világot, a nagyvilágnak az ő életében jelenlévő kis szegletét – segítve őt a környezetéhez fűződő bizalmas viszony kialakításában. A mesében örömmel fedezi fel az ismert dolgokat, történéseket – újraéli az élményeit. Élményei ebben a korban még „szaggatottak”, nehézséget okoz számára a felidézésük és a megfogalmazásuk. Ezek a mindennapi történésekről szóló mesék segítenek abban, hogy az élmények „megszilárduljanak”, valamint felidézhetővé, felhasználhatóvá, elmesélhetővé váljanak.

A tradicionális társadalmakban a gyerek az anyjával sokszor szó szerint összekötve élte, éli élete első éveit. A modern társadalmakban az az általános, hogy legkésőbb 3 éves korban a gyerek a napközbeni időszakra anyjától távol kerül.

Ezért helye van a kisgyerek életében a szülőkről szóló, az ő – gyerektől távol töltött – mindennapjaikat egyszerű, közérthető formában elmondó meséknek is, mert ezek segítenek neki oldani azt a feszültséget, amit a szülei hiánya okoz. A szülők mindennapjairól szóló mesék azt is lehetővé teszik, hogy a gyerek később a játékába is beleépíthesse, eljátszhassa ezeket a történeteket, s főként ebben a korban különösen nagy a játék szerepe a feszültségek, szorongások levezetésében.

Mesék a „mesekor” után (8–12 éves kor)

Az ábrándozás, az álmodozás az ember életének természetes „velejárója”, a képzelet fontos szerepet tölt be az emberi „működésben”. A 8/9 éves gyerek sem fordul el a meséktől, továbbra is megtalálja bennük a vágyai megélésének a lehetőségét, ugyanakkor ahhoz már túl nagy (túl értelmes, és túl sokat tud a világról), hogy a valóságtól teljesen elrugaszkodott csodákban hinni tudjon. Képzelete már csak azt tudja befogadni, amit lehetségesnek, megtörténhetőnek tart. Nem is feltétlenül „igazi” mesék már ezek: a mítoszok, a mondák, a legendák, a hőskölte-mények, valamint a Biblia világa, illetve a rendkívüli történetet leíró regények, kalandregények fogják meg a „mesekorból” kinőtt ifjút.

Kb. 10 éves kortól különösen fontossá válnak az ideálok, a példaképek. Példaképeket a valós életben is lehet találni a kortársak, de különösen a felnőttek között, csak hogy ezek a példaképek ritkán tökéletesek. A gyerek ismeri a rossz tulajdonságait is, látja, miként kényszerülnek akár csak apróbb kompromisszumokra, megalkuvásra a mindennapos küzdelmekben. A bibliai történetekben, mítoszokban, mondákban, illetve a kalandregényekben azonban olyan nagyszerű emberekről olvas, akiknek a tulajdonságait szívesen ölti magára, akiknek az életét szívesen képzelel el magának.

A kiskamaszok a meséktől, illetve olvasmányaiktól a rendkívüliségen és nagyszerűségen kívül még egy fontos dolgot kapnak: a meghatódást, megilletődést, amely segíti őket az életkorukra jellemző (a serdüléssel járó) érzelmi feszültség levezetésében.

Összefoglalás

Az eddig leírtakból remélhetőleg nyilvánvalóvá vált, micsoda hatalma, hatása van a meséknek, melyet észrevétlenül fejt ki hallgatójára az emberi lét minden szintjén. Intellektuális szinten ösztönzi a gondolkodást, fejleszti a képzelőerőt, erősíti az önismeretet. Emocionális szinten oldja a feszültséget többek között azáltal, hogy lehetőséget ad a mesehősökkel való azonosulásra, s így megkönnyíti, hogy az adott mesehősön keresztül magunkról gondolkodjunk, érzéseinkről beszéljünk. Szociális szinten a közösségi identitásról, a társas együttélés szabályairól, az erkölcsről tanít. És végül a mese műalkotás (ettől képes megérinteni a hallgatót már az első mondatától kezdve), ily módon megismerteti a gyerekekkel azt

a stílust, nyelvezetet, kifejezési formát, amely később képessé teszi más irodalmi alkotások befogadására, sőt akár saját alkotások létrehozására.

Az alábbiakban Gyenes Zsuzsa két meséje következik. A Cseresznye-mese jó példája annak, hogyan lehet a mesét a mindennapi tevékenységek részévé tenni és a természetet a gyerekhez közelebb hozni. (A mese születésekor Kata 3,5 éves volt.) A Récemamáról szóló mese a testvérféltékenység gyógyítására született. Rejtett mondanivalója, hogy az anya akár három gyerekét is szeretheti egyszerre és ugyanúgy, valamint az, hogy az anya akkor is jelen van, amikor fizikailag nincs a gyerek közelében.

Cseresznyemese

Délelőtt a cseresznyeevés kapcsán (tegnap vettük a cseresznyét a piacon) jutottunk a cseresznyefához, aki már nagyon pihegett, úgy szólongatta a bácsit: „Szedd le rólam ezt a sok szép piros cseresznyét, hiszen megértek már! Virágkoruk óta nevelem őket, nőttek, növekedtek, mind megnőttek, mind megértek, nagyon nehezek, nem bírom már őket, elfáradtam, szedd le ezeket a szép piros, érett cseresznyéket!”

Kata: „És a madarak is tudnak beszélni?” Anya: „Már hogyan tudnának!” Aki nem érti, mit mondanak a madarak, az csak azt hallja, hogy: „tillió, tillió – kimpics, kimpics – tyaff, tyaff, tyaff”! De a cseresznyék értik a madarak beszédét – és mit hallottak a cseresznyék a fán? Hogy a fa fölött röpködő feketerigók így beszélgettek: „Odanézzetek, mennyi sok szép piros cseresznye, juj, de finom, juj, de ropogós, gyertek, együk meg mindahányat!” Megijedtek a cseresznyék, és azt kérték a madaraktól: „Juj, ne egyetek meg mindannyiunkat, hagyjatok Kátának is, ő nagyon szereti a cseresznyét, anyukája mindig vesz neki a piacon.” A madarak azt válaszolták: „Jól van, igazatok van, csak a fa tetejéről esszük meg a cseresznyét, azt úgysem tudja leszedni a bácsi.”

A madarak csipp-csipp-csipp, mind lecsipegették a fa tetejéről a sok szép piros cseresznyét, a többit pedig leszedte a bácsi, mert szerencsére meghallotta a cseresznyefa kérését. Elhozta a cseresznyéket a piacra. Hallottad, milyen pirosan kiabáltak a piacon a cseresznyék? Azt kiabálták, hogy: „Kata, Kata, itt vagyunk! Gyorsan szólj anyukádnak, hogy vegyen meg minket!” *Kata: „Nem hallottam.”* Én szerencsére meghallottam, és megvettem neked ezt a sok szép piros cseresznyét.

Récemama

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy récemama. Három tojást melengtetett a fészekben a szárnyai alatt, és várta-várta, hogy a fiókák nőjenek, növekedjenek a tojásokban. Ott ült a tojásokon éjjel-nappal, és melengette, babusgatta őket. És

ahogy ott üldögélt, érezte a nap melegét, nézte a tavon a víz hullámzását, hallgatta a szél susogását. Teltek-múltak a napok, teltek-múltak a hetek, a nap egyre melegebben sütött, a víz egyre lágyabban hullámzott, a szél egyre halkabban susogott. És egyszer csak kibújtak a fiókák a tojásokból: „Csipp-csipp, jó reggelt, anya, jó reggelt apa, csipp-csipp!” – így köszöntötték szüleiket a kis récék. Récemama rájuk mosolygott, megmosdatta, megfésülte, majd szárnyai alá vette őket, nehogy megfázzanak, nehogy féljenek. Apukájuk most már nekik is hordta az ennivalót. Nem volt könnyű dolga, mert a kicsi récék mindig éhesek voltak.

Másnap aztán Récemama levitte fiókait a tóra. A vízben már nem tudta a szárnyai alá venni őket, ő úszott elől, a fiókák meg úsztak utána szép sorban, egymás után. „Síp-síp-síp” – sipákolnak, „síp-síp-síp” – sápióznak, „síp-síp-síp” – sirtak-rítanak a kistrécék, és amikor visszaértek a fészekhez, reszketve kérték Récemamát: „Soha többet ne menjünk úszni, vegyél minket a szárnyaid alá, úgy melengess, úgy babusgass minket!” Récemama elmosolyodott, szárnyai alatt megszáritotta, megmelengette kis fiókait. Amikor a kis récék megnyugodtak és elálmosodtak, Récemama mesélni kezdett nekik: „Amikor még picik voltatok és a tojásban aludtatok, itt ültem a fészken azokon a tojásokon, úgy melengettelek, úgy babusgattalak titeket. Ahogy itt üldögéltem, tollaimon éreztem a nap melegét, és arra gondoltam, én is ilyen meleg szeretettel foglak majd átölelni benneteket. Néztem a tavon a víz hullámzását, és arra gondoltam, én is ilyen lágyan foglak majd álomba ringatni benneteket. Hallgattam a szellő susogását, és arra gondoltam, én is ilyen halkán dúdolom majd nektek az altatókat, hogy szépet álmodjatok.”

Másnap a kistrécék megint lementek a tóra, Récemama úszott elől, mögötte a kistrécék, sorban egymás után. Az első kistréce már éppen kezdett volna sipítózni, amikor felnézett a napra, és eszébe jutott, mit mesélt anyukája: „Amikor még pici voltál, és a tojásban testemmel melengettelek, tollaimon éreztem a nap melegét, és arra gondoltam, én is ilyen meleg szeretettel ölellek majd magamhoz.” És a kistréce már nem félt, vidáman úszott anyukája után. Testvére épp kezdett volna sápiózni, amikor megérezte hasa alatt a víz hullámzását, és eszébe jutott, amit anyukája mesélt: „Amikor még pici voltál, és a tojásban testemmel melengettelek, néztem a tavon a víz hullámzását, és arra gondoltam, én is ilyen lágyan foglak majd álomba ringatni.” És a kistréce már nem félt, vidáman úszott anyukája és testvére után. A legkisebb réce már épp kezdett volna sírni-ríni, amikor meghallotta a szellő susogását, és eszébe jutott, amit anyukája mesélt: „Amikor még pici voltál, és a tojásban testemmel melengettelek, hallgattam a szellő susogását, és arra gondoltam, én is ilyen halkán dúdolom majd füledbe az altatókat, hogy szépet álmodjál.” És a legkisebb réce sem félt már, vidáman úszott anyukája és a testvérei után. Így úszkáltak a tavon boldogan: Récemama és a három kistréce.

- [1] A meséket többféleképpen csoportosíthatjuk és definiálhatjuk. Az alábbiakban a „mese” kifejezés alatt az ún. tündérmeséket értjük. Ezek azok a „klasszikus” mesék, amelyekben mindig jelen van valamilyen csodás elem. Hangsúlyozni szeretnénk azt is, hogy meséken az „eredeti”, szóban elmondott vagy olvasott mesét értjük, semmiképpen sem a mesefilmet vagy más mesefeldolgozást.
- [2] A mese jelentőségét a pszichoanalitikusok is felismerték, mentálhigiénés és egyben gyógyító funkcióját nemrégiben fedezték fel újra: azóta témája konferenciáknak, s alkalmazza többek között Boldizsár Ildikó a meseterápiában: <http://www.meseterapia.hu/> (letöltve az internetről 2009. április 14.). A mesék gyógyító „mechanizmusát” a 3.1 fejezetben ismertetjük.
- [3] Egy ilyen „mindennapi” mesére példa a tanulmány végén közölt Cseresznyemese.
- [4] A mesekor kifejezést Jakob Streit használja: Streit, Jakob: *Nevelés, iskola, szülői ház és a Steiner pedagógia.* (Budapest, 1995.)
- [5] Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes, *Gyermeklélektan* (Budapest:, Gondolat–Medicina, 1997.), 243–252.
- [6] Fontos azonban tudnunk, hogy a mesének ez a vágyteljesítő funkciója is csak akkor érvényesülhet, ha a mese megmarad a mese síkján, s nem szövik át – a mesterkéltn tanmesékre jellemző – valósággelemek.
- [7] Lásd Bruno Bettelheim, Marie-Louise von Franz, Boldizsár Ildikó, Antalfai Márta írásait.
- [8] Amennyiben egy-egy mesét a felnőttnek terápiás jelleggel mesélnek, abban az esetben is tilos a (mesélő, illetve terapeuta általi) tudatos értelmezés. Ezek az egyébként mérhetetlenül izgalmas meseelemzések inkább arra valók, hogy felnyissák a felnőttek szemét a mesék „hatalmára”, a bennük rejlő lélekgyógyító lehetőségekre.
- [9] Ugyanabban a mesében más és más kapaszkodót találhatnak különböző gyerekek, de ugyanazon mese ugyanazon gyerekek is mást és mást jelenthet élete különböző szakaszaiban.
- [10] Azért nem árt, ha tudjuk, hogy a mesék tartalma a gyermek tudattalanjában már ebben a korban is képes hatást kiváltani.

GYENES, ZSUZSA

FAIRY TALE AS ONE OF THE MOST EFFECTIVE EDUCATIONAL TOOL

The author is a teacher (who studied psychology and developmental psychology during her teacher training) but she does not deal with children, she teaches adults. Analysing Waldorf pedagogy she realized the ability of tale writing. The aim of the study is to demonstrate that tales are not useless in childhood and they are also important in adulthood as psychical and social tools.

There are different types of tales. In my study I understand them as classical fairy tales where something miraculous is always present. I would like to state that as a tale I only define written or oral stories never cartoons.